

El primer gran episodi d'anticlericalisme de la història contemporània de Catalunya es produí ara fa cent-setanta anys. El 25 de juliol del 1835, després d'una cursa de braus que no havia plagut l'afició, grups d'exaltats iniciaven la crema de convents a Barcelona.

El dia que els convents van cremar

Un dia de Sant Jaume de fa cent-setanta anys, grups d'exaltats incendiaven amb torxes els convents barcelonins. Dies abans ho havien fet a Reus i posteriorment ho farien en altres ciutats catalanes, com Igualada o Mataró. Era l'inici de l'anticlericalisme contemporani a Catalunya.

Barcelona, com Catalunya i el conjunt de l'estat espanyol, vivia en un clima d'exaltació revolucionària des del 1833. Aquell any la mort de Ferran VII i l'inici de la regència de Maria Cristina havien posat punt final a la monarquia absoluta, i la insurgència carlina –l'infant Carles, germà de Ferran, s'acabava d'aixecar en armes en contra dels drets successoris de la seva neboda Isabel– havia inclinat definitivament la regent Maria Cristina cap al cantó del liberalisme.

Mentre que una part molt significativa de l'Església feia costat a la causa carlina, a les ciutats, les classes populars s'havien alineat en favor dels liberals. Justament va ser la derrota del dia 22 de juliol d'un destacament de liberals reusencs enfront dels carlins la guspira que va encendre la revolta. El rumor segons el qual entre les tropes carlines s'hi havien vist alguns frares va despertar les ires populars, i la tarda del dia 25 de juliol el moviment de revolta s'iniciava a Barcelona.

Com explicava una cançó popular, tot havia començat arran d'una cursa de braus a la Barceloneta que no havia satisfet l'afició: "El dia de Sant Jaume de l'any trenta-cinc/ hi va haver gran broma dintre del toril/ van sortir set toros

tots van ser dolents/ això va ser causa de cremar convents"

La multitud, enfollida, se'n va anar cap a la Mercè, però, en trobar la porta tancada, tot seguint la muralla, va arribar al convent de Sant Francesc per, posteriorment, incendiar-lo. Fou el preàmbul dels incidents que s'endevindrien aquella nit, ja que cap a les onze de la nit nombrosos grups es van anar concentrant a les Rambles per anar cap a la plaça del Teatre i la Boqueria, on ben aviat s'inicià la crema de convents: Santa Caterina, Sant Josep, els Trinitaris, Sant Agustí... es van convertir en una gran foguera. Els incendiaris, mentre portaven a terme la seva acció, anaven cantant: "¡Viva Cristina!/ Ara més que may/ Capellans i frares/ Vagin al car(ay)/ ¡Viva lo general Llaudé!/ Mentre haigi frares/ May anirem bé".

Aquell sentiment anticlerical responia a la convicció popular que el cler-

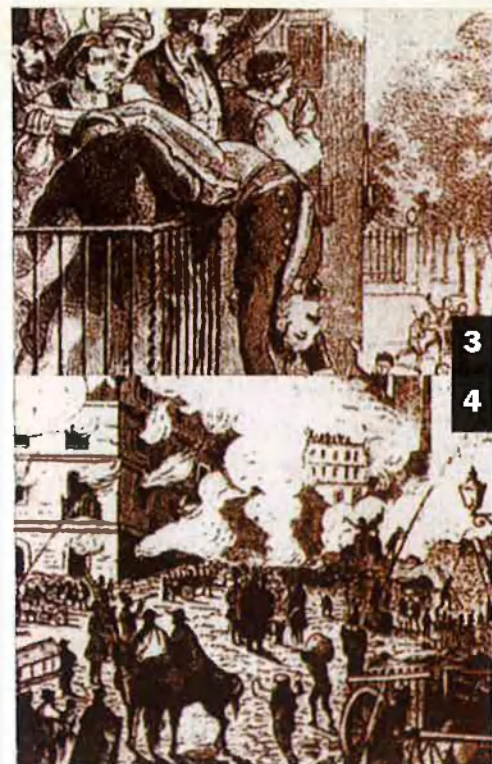

L'any 1835, en plena rebel·lió carlista, la situació era tan tensa que una simple anècdota taurina va desencadenar una revolta popular, com expliquen aquests gravats de l'època.
1. El poble protesta per la mala qualitat d'uns braus a la plaça de la Barceloneta.
2. Durant la bullanga és assassinat el general Bassa.
3. Grups d'exaltats assalten i calen foc als convents.
4. Crema de la fàbrica do Bonaplata.

gat regular –bàsicament els convents– albergaven tresors que servien per sufragar la causa carlina. Però era també una reacció popular en contra del comportament de molts convents com autèntics senyors feudals. Al convent de Sant Cugat del Vallès, per exemple, que fou assaltat l'endemà, foren destruïts contractes i censos que obligaven els pagesos amb els monjos del convent.

Una onada de bullangues que va durar anys

Amb el mot "bullangues" es defineix de manera genèrica una sèrie de revoltes populars urbanes, amb un fort rerefons social i polític, que es van produir en alguns llocs de Catalunya, sobretot a Barcelona, entre el 1835 i el 1843. La crema de convents de juliol del 1835 fou, de fet, la primera de les bullangues i va ser l'inici d'una onada de revoltes que va continuar durant el mes d'agost següent, amb l'assassinat del general Bassa i la crema de la fàbrica Bonaplata, i posteriorment el gener del 1836 amb l'assalt de l'hospital militar de Barcelona. Una altra bullanga important va esclatar el novembre del 1842 i va motivar, un mes després, l'ordre del general Espartero de bombardejar Barcelona des de Montjuïc. L'onada de bullangues va acabar amb l'anomenada Jamància, una revolta que va esclatar el 2 de setembre del 1843 i que va mantenir Barcelona assejada per l'exèrcit espanyol durant tres mesos.

La Barcelona liberal i revolucionària. Però allò més significatiu va ésser, segurament, que a Barcelona —on l'acció popular s'havia iniciat amb la crema de les portes de la ciutat, on es cobrava l'impost de consum— mentre va durar la crema, la milícia nacional no hi va actuar, a desgrat que l'episodi de violència va acabar costant una dotzena de morts. Era evident que la burgesia barcelonina va consentir la crema de convents, encara que criticués els mètodes que havia utilitzat la població. Però, en definitiva, la destrucció dels convents va servir per esponjar l'espai urbà dins de les muralles, i no passaria massa temps perquè els solars que havien deixat els convents fossin ocupats pels nous ginys industrials.

Altrament, els esdeveniments del dia 25 de juliol, que van configurar la primera de les "bullangues" urbanes barcelonines, foren l'inici d'una profunda convulsió política que va viure la ciutat durant les setmanes següents. El dia 5 d'agost, novament la multitud protagonitzà un important aldarull. En aquesta ocasió, va assassinar el general Pere Nolasc Bassa —que havia arribat a Barcelona amb la intenció de castigar els incendiàries—, assaltava la comissaria de policia, enderrocava l'estàtua de Ferran VII situada al Pla del Palau i, la mateixa nit, protagonitzava un dels episodis d'antimaquinisme popular més emblemàtic: incendiava la fàbrica Bonaplata, el primer vapor que funcionava des de feia uns quants anys a Barcelona. I és que les classes populars de Catalunya començaven a definir un tipus d'actitud política que, més enllà de l'anticlericalisme —que tornarien a reproduir de manera contundent en dues ocasions més de la història contemporània: el juliol del 1909, durant la Setmana Tràgica barcelonina, i el juliol del 1936, quan va esclatar la Guerra Civil espanyola—, començava a qüestionar la nova societat capitalista que els liberals havien començat a construir.

Pelai Pagès i Blanch

No va ser per casualitat que el foc afectés també les cartoixes d'Escaladei —una de les més riques de Catalunya— i de Montalegre. Prop de Barcelona foren incendiats, a més, els convents de Sant Jeroni de la Murtra, i el dels caputxins de Mataró, d'Arenys de Mar i d'Igualada. Ens trobem en vigílies de la gran desamortització eclesiàstica de Mendizábal, quan l'Església fou expropiada de totes les seves terres i privada del seu important poder econòmic.

El primer vapor

L'any 1832 una societat empresarial creada per Josep Bonaplata va fundar El Vapor, més conegut com la fàbrica Bonaplata. Aquesta empresa va ser la primera de l'estat espanyol que, copiant el model anglès, va incorporar la màquina de vapor en el procés de filatura del cotó. És per això que la creació de la fàbrica Bonaplata constitueix un dels moments més significatius de la revolució industrial als Països Catalans. Tanmateix, els obrers veien la màquina de vapor com la causa principal de la pèrdua de llocs de treball i, per aquest motiu, la fàbrica va ser incendiada durant una bullanga que va esclatar el dia 5 d'agost del 1835.

Santa Caterina va ser assaltat i incendiat

El convent dominicà de Santa Caterina de Barcelona va ser construït a partir de l'any 1240 i va arribar a ser el convent més important entre tots els que aquest orde religiós tenia als Països Catalans. Fins i tot, dins la ciutat, va esdevenir la tercera església en importància, just al darrere de la catedral i de Santa Maria del Mar. El convent de Santa Caterina va ser una excel·lent construcció d'estil gòtic, i la seva biblioteca va arribar a contenir més de 20.000 volums. Malauradament, va ser un dels edificis assaltats i incendiats al llarg de la crema de convents del 1835 i dos anys després un decret municipal va ordenar-ne la demolició. L'any 1844 un nou decret de l'Ajuntament de Barcelona va permetre, coincidint amb la desamortització de Mendizábal, edificar un mercat municipal

en els terrenys de l'antic convent, que eren propietat de l'Església. L'obra, dissenyada per l'arquitecte Josep Buixareu, va ser inaugurada el 1848 i va significar el primer mercat cobert de Barcelona. Posteriorment, a finals de la dècada dels noranta del segle XX, el mercat de Santa Caterina va ser demolit i reconstruït de nou. El maig del 2005 es va inaugurar el nou mercat, dissenyat pels arquitectes Enric Miralles i Benedetta Tagliabue, caracteritzat per una espectacular coberta de colors. Una part del mercat s'ha destinat a fer un espai museístic on es mostren les ruïnes, descobertes durant l'execució de l'obra, de l'antic convent de Santa Caterina.